Säkerhetshandledning

Bearbetad av: Styrelsen SFK, ansvarig Leo Schneede

Innehåll

Inledning....2
Syfte....2
Avgränsning och ingående dokument....2
Regler....2
SFKs kurser, turer och övriga träffar....3
Kompetens på ledare....3
Ledare i fjällmiljö....3
Övriga ledare....3
Krav på ledare och säkerhetsplaner för olika aktiviteter....4
Aktiviteter i fjällmiljö....4
Övriga aktiviteter....4
Försäkringar....4
Bakgrund – Produktsäkerhetslagen – finns ingen nyare praxis....4

Inledning

Syfte

Denna säkerhetshandledning är framtagen för att underlätta Svenska Fjällklubbens (SFK) säkerhetsarbete. Säkerhetshandledningen kompletteras med mallar till säkerhetsplaner för olika typer av aktiviteter. Säkerhetsplanerna ska användas vid arrangerad verksamhet med en ansvarig ledare alternativt turansvarig (organiserad kamrattur). Att upprätta säkerhetsplan för varje aktivitet ger stöd för ledare/ansvariga att upprätthålla god säkerhet. Uppföljning efter aktivitet ger möjlighet att ta lärdom och förbättra säkerhetsarbetet inom klubben.

Syftet med säkerhetsplanerna är att minska sannolikheten för olyckor, minska konsekvenser av eventuell olycka samt vara ett stöd om det trots allt hänt en olycka.

Avgränsning och ingående dokument

I säkerhetshandledningen, detta dokument, beskrivs tankarna kring säkerhetsarbetet och hur det ska tillämpas inom SFK. Här beskrivs också krav på ledare för turer med olika svårighetsgrad. Säkerhetsplaner med mallar för säkerhetsarbete inför olika aktiviteter visas i separata dokument.

Säkerhetsplaner med mallar omfattar i första hand fjällturer inom svenska fjällvärlden, d.v.s. inte glaciärvandringar och klätterturer. Den tidigare version har utökats genom att mallar till säkerhetsplan för turer utanför fjällvärlden och inomhusaktiviteter tagits fram.

De ingående dokumenten är:

Del 1	Säkerhetshandledning, (detta dokument)
Del 2	Säkerhetsplan för utomhusaktivitet – Checklista
Del 3	Säkerhetsplan för utomhusaktivitet
Del 4	Säkerhetsplan för utomhusaktivitet- enkel (kamrattur motsvarande)
Del 5	Säkerhetsplan för inomhusaktivitet

Regler

Den lag som tydligast beskriver vad som gäller för organiserade aktiviteter i fjällvärlden är Produktsäkerhetslagen (PSL). Denna är ännu inte prövad i något fall gällande ideella turer i fjällmiljö. Sist i detta dokument beskriv hur PSL hittills har tolkats.

SFKs kurser, turer och övriga träffar

SFK arrangerar aktiviteter som kräver olika kompetensnivåer både på ledare och deltagare. Generellt kan aktiviteterna delas in i:

1. Kurser och utbildningar i fjällmiljö, t.ex. fjälledarutbildningar och flera ämneskurser
2. Avancerade fjällturer, t.ex. längre turer med svåra moment både sommar och vinter där det finns en tydlig diskrepans mellan turens svårighet och deltagarnas kunskaper och färdigheter (stort beroende av ledarna på turen)
3. Medelsvåra fjällturer, turer utan svårare moment, sommar eller vinter
4. Lätta fjällturer, deltagarnas kunskaper och färdigheter motsvarar väl de moment som ingår sommar som vinter
5. Vandringar utanför fjällvärlden
6. Övriga kurser och utbildningar, ute eller inne, tätortsnära
7. Övriga träffar, ofta inomhus

Kompetens på ledare/ansvarig

Ledare i fjällmiljö

För aktiviteter i fjällmiljö klassas ledare i tre kategorier, fjälledare, färdledare och fjällvan person.

Fjälledare är person utbildad med SFKs utbildning till Fjälledare 2.0 (eller motsvarande).

Färdledare ska internt godkännas av riks. Personen ska vara väl förtrogen med SFK:s säkerhetsplan och kunna arbeta enligt denna, d.v.s.

- skall kunna förstå och upprätta säkerhetsplan och kontinuerlig riskanalys i samband med pågående tur,
- ska ha kunskap inom första hjälpen alternativt person, som medföljer turen är utsedd att ha detta ansvar,
- ska ha adekvat utrustning som berör turen samt tillräcklig erfarenhet och ledarförmåga.

Fjällvan person ska ha dokumenterat gedigen erfarenhet av fjällen och har förmåga att leda en grupp.

Övriga ledare/ansvariga

Ledare på övriga vandringar och träffar anpassas till aktivitetens innehåll.

Krav på ledare och säkerhetsplaner för olika aktiviteter

Risknivån på klubbens olika turerna och aktiviteter avgör krav på ledarnas kompetens. Det är ledarna som förbereder aktiviteten, går igenom säkerhetsplanen och bedömer turens (el. kursens) svårigheter samt deltagarnas kompetens.

Aktiviteter i fjällmiljö

Aktivitet	Aktivitetens art	Svårighet	Krav på ledare
Kurser/utbildningar och avancerade fjällturer	Innehåller moment som kräver ledare enligt SFK och PSL	Hög	Fjälledarnorm 2.0 eller motsvarande
Fjällturer	Balanserad tur	I balans	Färdledare förordnad av riks
Lätt till medelsvår fjälltur	Enkel i förhållande till deltagarnas kompetens Inga ekonomiska relationer	Låg-medel	Fjällvan person med dokumenterad erfarenhet

Biträdande ledare/ansvarig
Biträdande ledare/ansvarig kan vara Fjälledare, Färdledare eller Fjällvan person så länge det stämmer överens med turens art/svårighet. Fjälledaraspiranter kan alltid vara biträdande ledare.

Övriga aktiviteter

Vandring utanför fjällvärlden pkt 5 ovan.
Ledare för tur ska ha inhämtat kunskap om eventuella svårigheter på sträckan och ha förmåga att leda en grupp.

Enkel säkerhetsplan för utomhusaktivitet föreslås upprättas.

Övriga kurser, utbildningar och träffar
Ledare på övriga vandringar och träffar anpassas till aktivitetens innehåll.

Enkel säkerhetsplan för utomhusaktivitet eller säkerhetsplan för inomhusaktivitet föreslås följas.

Försäkringar

Svenska Fjällklubben har försäkring som täcker arrangerade turer för våra medlemmar och för vår kursverksamhet.

Bakgrund – Produktsäkerhetslagen – finns ingen nyare praxis

Nedanstående text är en direkt bearbetning av svenska klätterförbundets ”VÄGLEDNING Klättring och produktsäkerhetslagen” Bearbetad för: Sveriges klätterklubbar, ideella och kommersiella klättringsarrangörer och instruktörer. Bearbetad av: Robin Dahlberg, Säkerhetskommittén, 12 november 2015. Innehållet i denna text är ändrat för att passa SFK som sammanhang.

Varför har lagen kommit till?
PSL trädde i kraft 2004 som en direkt konsekvens av ett EU-direktiv (2001/95/EG) om produktsäkerhet. Syftet är att förhindra att varor och tjänster orsakar personskador. EU-direktivet omfattar endast varor, men Sveriges riksdag ansåg att även tjänster skulle tas med i lagen.

Vem ska lagen skydda?
PSL ska skydda konsumenter. Alltså enskilda personer som i rättslig mening anses vara konsumenter och som tillhandahålls turguidning av företag, organisationer eller **föreningar**. En tjänst behöver inte kosta pengar för att det ska föreligga ett konsumentförhållande, den kan vara gratis.

Vilka är skyldiga att tillämpa lagen?
Företag
Alla som bedriver näringsverksamhet som är relaterad till fjällturism. Till exempel fjälledare, bergsguider, tillverkare/försäljare av utrustning, researrangörer, med mera.

Svenska Fjällklubben
Enligt PSL räknas även föreningar och ideella organisationer som näringsidkare (medlemmarna betalar till exempel medlemsavgift). Men all klubbverksamhet omfattas inte av lagen. Man kan förenklat säga att när det uppstår en situation då en part tillhandahåller en tjänst som utgör näringsverksamhet och den andra parten i juridisk mening kan räknas som en konsument, då träder lagen in.

Ibland kan det vara svårt med gränsdragningen. Det finns inga klara definitioner av vad som utgör "tjänst" och "näringsverksamhet" inom fjällsportens område. Under rubriken "Exempel på när lagen ska tillämpas?" nedan ger vi några exempel på när lagen gäller eller inte.

Enskilda fjällvandrare
Enskilda vandrare har inget ansvar enligt PSL. Om du som privatperson och klubbmedlem introducerar vandring för en kompis, ordnar en gratis fjälltur för dina kamrater eller bara åker och turar tillsammans med någon gäller inte lagen.

Går det att friskriva sig från ansvar?
Nej, lagar som ska skydda konsumenter är tvingande. Om en juridisk eller fysisk person omfattas av produktsäkerhetslagen kan denne inte friskriva sig från ansvar.

Exempel på när lagen ska tillämpas eller ej
Fjällträffar
En fjällträff, organiserad av klubben, som endast går ut på att man träffas och går på tur

omfattas inte av lagen. Men om klubben håller kurser, ställer upp med personer som instruerar, anvisar eller arrangerar turer i mer uppstyrd form, då gäller lagen.

Det är viktigt att vara tydlig med syftet, vem träffen är ägnad för och vad klubben erbjuder. SFK råder sektioner inom SFK att informera om vad som gäller för varje evenemang. Beskriv vilka inslag som klubben står för och vad som förväntas av deltagarna i fråga om kompetens, utrustning, förberedelser, med mera. Informera om att oorganiserad vandring (utanför den tur som arrangeras) sker under eget ansvar.

Tävlingar
Ja, tävlingar omfattas av lagen, även om de arrangeras på lokal nivå och endast riktar sig till klubbmedlemmar. Men en enkel tävling på lek mellan kompisar, utan någon konkret arrangör, omfattas inte av lagen.

Kurser och utbildningar
Ja, lagen gäller vid kurser och utbildningar som tillhandahålls av klubben eller instruktörer. **Även prova på-kurser/nybörjarkurs**, då deltagarna kanske saknar förkunskaper och egen utrustning, omfattas av PSL.

"Kamrattur"/enskild fjällvandring
Nej. Om du tar med en kompis på tur för att lära ut eller låta kompisen testa gratis, så omfattas det inte av PSL.

Det kan vara mer svårbedömt om du samtidigt är instruktör och har ett eget företag som säljer kurser. Se till att kompisen är väl införstådd med att det inte rör sig om en regelrätt kurs och att han/hon inte är en elev.

Klubbresor och lägerverksamhet
Här gäller samma sak som vid fjällträffar. Om en klubb arrangerar en resa eller ett läger som går ut på att man fjällturar tillsammans gäller inte lagen. Men om klubben ordnar aktiviteter ***kan*** PSL gälla. Exempelvis om klubben håller kurser, ställer upp med personer som instruerar, tar ansvaret för barn och så vidare.

Utlåning/uthyrning av utrustning
Ja. En klubb eller instruktör har ansvar för att själva utrustningen är säker samt att informera om hur den används. Men om användaren ändå nyttjar utrustningen felaktigt, trots god information, bär klubben/instruktören inget ansvar enligt PSL.

Olika typer av tur
Vad som är acceptabel säkerhet på en tur är omöjligt att definiera. Såväl terräng som väderförhållanden förändras konstant. Väderförhållanden kan vara avgörande, inte minst vid högalpin fjällkaraktär och i synnerhet under vintertid.

Andra grundläggande faktorer är deltagarens kompetens, utrustning, bedömning och agerande. Det är kombinationen av förhållandena i naturen och med fjällvandraren och dennes utrustning som krav på säkerheten ställs.

Fjällvandring bygger historiskt sett på principen att all vandring sker på eget ansvar. Att bedöma risker samt fatta beslut därefter, enligt ”tur efter förmåga” är en del av ett

förhållningssätt som länge varit etablerat bland fjällklubbare. PSL och Konsumentverket ger stöd åt detta förhållningssätt.

Varken SFK eller sektioner har något rättsligt ansvar för markerade leder eller information om ledernas beskaffenhet.

Inte heller fjälledare eller de som skapar nya turer har ansvar enligt PSL för säkerheten i dessa områden. Däremot är en instruktör, guide eller arrangör skyldig att hålla en hög nivå när det gäller människors hälsa och säkerhet samt att informera kunder om tänkbara risker.

Vad kräver produktsäkerhetslagen?
Om din eller klubbens verksamhet omfattas av lagen så krävs i korthet följande:

- En vara eller tjänst ska vara säker vid normal eller rimligen förutsebar användning och livslängd. En låg risk är acceptabel om risken är godtagbar med hänsyn till hur varan eller tjänsten används. Fler kriterier finns i lagen.
- I säkerhetsbedömningen ska man bland annat beakta god sed i den berörda branschen och den skyddsnivå som konsumenterna rimligen kan förvänta sig. God sed kan exempelvis vara de grundläggande kunskaper som framgår av Svenska Fjällklubbens grundläggande normer om vad en medlem i SFK står för och agerar efter.
- Du eller klubben ska lämna tydlig information om risker så att konsumenten ska kunna bedöma riskerna. Man måste utan dröjsmål informera om hur skaderisken ska undanröjas, i den omfattning som är skälig med hänsyn till behovet.

Hur tillämpar man lagen?
Det finns inget lagstadgat krav att man måste använda en säkerhetsplan, men Konsumentverket rekommenderar det. En säkerhetsplan är ett bra sätt att främja säker vandring, förebygga olyckor och vara väl förberedd om en olycka inträffar.

Tanken är att göra det enkelt för arrangören att överblicka potentiella risker och veta vad som ska göras när olyckan är framme. Ett exempel är att i förväg ta reda på adressen eller positionen där turen pågår för att kunna dirigera en ambulans rätt. Säkerhetsplanen kan självklart användas även om verksamheten inte omfattas av PSL.

Vad händer om man struntar i lagen?
Konsumentverket har ansvaret för att PSL efterlevs. En näringsidkare eller Svenska Fjällklubben är skyldig att lämna yttranden, upplysningar och handlingar av värde för myndigheten.

Konsumentverket har rätt att meddela förelägganden eller förbud mot att tillhandahålla en tjänst. Sådana beslut kan kombineras med ett vite. Myndigheten har även rätt att ålägga någon att betala en sanktionsavgift. Konsumentverkets beslut kan överklagas till domstol.